

к.п.н., доц. Шулдик В.І., к.п.н., доц. Шулдик Г.О.,
Бідюк Т. В., студентка V курсу

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 7-го КЛАСУ З БІОЛОГІЇ

У Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) сказано: “Вектор шкільної освіти, спрямовуючись у площину цінностей особистісного розвитку, варіативності, відкритості школи, зумовлює принципову потребу переосмислення усіх факторів, від яких залежить якість навчально-виховного процесу, змісту, методів, форм навчання і виховання, системи контролю й оцінювання, управлінських рішень, взаємовідповідальності учасників навчально-виховного процесу” [1, 3, 4].

Як виявили численні психолого-педагогічні дослідження, умовою формування самооцінки і прагнення до підвищення рівня навчальних досягнень є створення ситуації вибору, в якій учню пропонують спектр завдань різної складності. Питання “З чим я впораюсь?”, яке учень ставить перед собою, вибір завдання певного рівня, а потім порівняння реального результату з передбачуваним – це перші кроки в формуванні самооцінки, яка не тільки дозволить учню встановити рівень своїх досягнень, але й відкриє перспективи його подальшого росту. Чи стане таке просунення реальністю, чи виникне на основі самооцінки прагнення покращити свої результати – це багато в чому залежить від дій дорослого, його підтримки, вміння позитивно оцінити навіть невелике досягнення, сповнити впевненістю в успіху [2, 5, 7].

Іншими словами, реформа системи середньої освіти орієнтована на розвиток особистості учня, створення умов становлення його компетенцій, що знаходить своє втілення в здатності до самостійної навчальної діяльності. Нова система оцінювання повинна стати одним з головних засобів вирішення цієї задачі, оскільки до неї закладено серйозний потенціал формування найважливіших складників здатності до самоосвіти – самооцінки та прагнення до підвищення рівня навчальних досягнень. Для реалізації цього потенціалу в навчальному процесі необхідна відповідна розробка змістовних матеріалів тематичного оцінювання та методик його проведення.

Однак, як показує наше дослідження, у багатьох школах, у багатьох вчителів ще й досі домінують методи навчання, спрямовані на запам'ятовування, заучування та відтворення навчального матеріалу. Вивчення цього питання показало, що понад 30% уроків біології витрачається на розповідь і пояснення, понад 35% - бесіду й опитування, на самостійну роботу припадає лише трохи більше 20%, на виконання завдань біля дошки витрачається лише 17% часу. На більшості уроків біології застосовується лише фронтальна загальнокласна робота. Не дивно, що на таких уроках учні байдужі до навчання.

Що ж може допомогти вчителеві підвищити коефіцієнт корисної дії підготовчої роботи, вибрати з усіх можливих варіантів саме той єдиний, оптимальний? “Загальна середня освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості, - написано в Законі України “Про загальну середню освіту”, - шляхом навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання й виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави” [1, с.1]. До підготовки уроку ці слова мають безпосереднє відношення.

Як виявили наші дослідження, умовою формування самооцінки і прагнення до підвищення рівня навчальних досягнень є створення ситуації вибору, в якій учневі пропонують спектр завдань різної складності. Питання “З чим я впораюсь?”, яке учень ставить перед собою, вибір завдання певного рівня, а потім порівняння реального результату з передбачуваним – це перші кроки в формуванні самооцінки, яка не тільки дозволить учню встановити рівень своїх досягнень, але й відкриє перспективи його

подальшого росту. Чи стане таке просунення реальністю, чи виникне на основі самооцінки прагнення покращити свої результати – це багато в чому залежить від дій дорослого, його підтримки, вміння позитивно оцінити навіть невелике досягнення, сповнити впевненістю в успіху.

Ми пропонуємо матеріали тематичного оцінювання за такою структурою. Кожну тему представлено чотирма варіантами блоків завдань. В свою чергу кожен блок тематичного оцінювання розподіляється на чотири рівні, які суттєво відрізняються за ступенем складності. Рівень представлений трьома-чотирма завданнями приблизно однакової складності. У тому разі, коли завдань чотири, вчитель вибирає з них три, що, на його погляд, є найбільш важливими. Максимальна кількість завдань, що їх виконує учень на одному рівні, - три. Відповідно, максимальна оцінка, що ставиться в разі виконання всіх завдань даного рівня: на I рівні – 3 бали, на II рівні – 6 балів, на III рівні – 9 балів, на IV рівні – 12 балів. Кожне невиконане завдання знижує оцінку на 1 бал.

Ми вважаємо, що тематичне оцінювання доцільно проводити наступним чином. Спочатку вчитель пропонує учням виконати завдання II рівня, що дозволить йому проконтролювати мінімальний обов'язковий рівень знань, умінь та навичок, а дітям – одержати “гарантовані” бали на випадок невдачі при роботі на більш високих рівнях.

Після перевірки, яку можна провести у вигляді самоконтролю (вчитель указує вірні відповіді, діти порівнюють з ними одержані результати), учні, оцінки яких складають 5 або 6 балів, дістають право вибрати один з більш складних рівнів блоку тематичного оцінювання, а отже, і можливість одержання більш високих балів. Ті, хто не справився з завданнями II рівня, звертаються до завдань I рівня, що збільшує їх шанс одержати атестацію за заданою темою. Учням, що одержали 4 бали, можна запропонувати інший варіант того ж (середнього) рівня складності. Зрозуміло, що за всіма учнями залишається право повторної спроби з метою поліпшення результатів.

Важливим етапом оцінювання є обговорення проведеної роботи, яке повинно бути позитивним і формувати прагнення учня покращити свої результати. Вчитель пропонує дітям визначити, чи співпадають одержані результати з тими, яких вони очікували, чи задоволені вони результатами перевірки. Він допомагає учням прийняти рішення, що робити далі: чи має сенс брати участь у повторному оцінюванні, в якому рівні блоку тематичного оцінювання працювати, що треба зробити, щоб перейти до більш високого рівня. Важлива загальна позитивна спрямованість таких обговорень – вчитель повинен підкреслити результати, яких досягли учні, змістовно їх прокоментувати, виказати впевненість, що майбутні досягнення можуть бути більш високими. Інакше кажучи, вчитель повинен дати учням можливість побачити перспективи свого росту в даному навчальному матеріалі.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про загальну середню освіту” // Початкова школа. – 1999. - №8. – С. 2-5.
2. Касянова О. Педагогічний моніторинг у роботі вчителя біології // Біологія і хімія в школі. – 2000. - №3. – С. 33-35.
3. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) / Педагогічна газета. – 2002. – № 1. - С.4-6.
4. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Біологія і хімія в школі. – 2000. - №6. – С. 2-9.
5. Матяш Н., Астаніна О. До методики контролю навчальних досягнень учнів із біології // Біологія і хімія в школі. – 2000. - №6. – С. 24-26.
6. Програма для середньої загальноосвітньої школи: Біологія 6-11 кл. – К.: Пед. думка, 2001. – 48 с.
7. Фещенко Т., Дербеньова А. Тематичне оцінювання як стимул до підвищення рівня навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. – 2001. - №3. – С. 7-8.
8. Шулдик В.І. Урок біології в сучасній школі: Посібник для вчителя. – К.:

Знання, 1999. – 290 с.